

Sygn.akt III AUa 477/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Elżbieta Zarzecka (spr.)

Sędziowie: SA Sławomir Bagiński

SA Teresa Suchcicka

Protokolant: Edyta Katarzyna Radziwońska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 23 sierpnia 2018 r. w B.

sprawy z odwołania R. Ł.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji wnioskodawcy R. Ł.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 12 marca 2018 r. sygn. akt V U 937/17

I. oddala apelację,

II. przyznaje adw. M. R. wynagrodzenie z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych, w tym należny podatek od towarów i usług ze Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Białymstoku.

Sygn. akt III AUa 477/18

UZASADNIENIE

Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 24 lipca 2017 r., wydaną na podstawie art. 68 ust. 1 w zw. z art. 63 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 ze zm.) odmówił R. Ł. umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5 % opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 8.649,89 zł.

W odwołaniu od tej decyzji R. Ł. wskazał, że dramatyczna sytuacja materialna podyktowana jest jego złym stanem zdrowia. Wniósł o zmianę decyzji i udzielenie umorzenia ewentualnie odroczenie terminu płatności powstałych należności.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie, podtrzymując argumentację z uzasadnienia decyzji.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 12 marca 2018 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z dyspozycją wynikającą z art. 67 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 poz. 1952 ze zm.) egzekucję należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu prowadzi się w dalszym ciągu, aż do ich zaspokojenia. Organ egzekucyjny przekazuje likwidatorowi kwoty ściągnięte od osoby zobowiązanej do alimentacji, pozostałe po zaspokojeniu bieżących alimentów. Wniosek o umorzenie lub zawieszenie egzekucji wymaga zgody likwidatora. Art. 68 ustawy stanowi, że w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu; przy czym likwidator, za zgodą ministra właściwego do spraw finansów publicznych, może umorzyć należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu. Wymienione przepisy nie wymieniają enumeratywnie okoliczności, które uzasadniałyby umorzenie należności, co oznacza, że każdy indywidualny przypadek powinien być rozpoznany z rozważeniem wszelkich okoliczności istotnych dla wydania prawidłowego rozstrzygnięcia w sprawie. Art. 68 ust. 1 ustawy ma zastosowanie w wyjątkowych sytuacjach, gdy zobowiązany wobec funduszu alimentacyjnego wykaże, że uiszczenie należności nie jest możliwe, a zapłacenie zaległych należności wobec funduszu spowodowałoby dla dłużnika i jego rodziny zbyt ciężkie skutki, takie jak niedostatek, brak możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Taką wykładnię zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lutego 2010 r., I UK 270/09 stwierdzając, że szczególnie uzasadnione przypadki, związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe), powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. W wyroku z 10 listopada 2010 r., I UK 119/10 Sąd Najwyższy uznał za przypadki szczególnie uzasadnione - okoliczności związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego, niezależne od zobowiązanego alimentacyjnie sytuacje losowe lub nadzwyczajne, które sprawiają, że nie jest on w stanie na bieżąco, ani w dającej się przewidzieć perspektywie regulować obarczających go zaległości alimentacyjnych, bez uszczerbku dla jego zdrowia oraz naruszenia innych istotnych dóbr najbliższych członków jego rodziny.

Sąd Okręgowy, powołując się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 17 kwietnia 2007 r., III AUa 336/06, wskazał, że rozstrzygając w przedmiocie umorzenia należności funduszu nie może schodzić z pola widzenia, sama konstrukcja przepisu art. 68 ust. 1 ustawy, w świetle której zasadą pozostaje, że każdy dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu wypłaconych za niego z funduszu świadczeń. Do umorzenia należności nie jest przy tym wystarczające zaistnienie uzasadnionego przypadku, lecz musi to być "szczególnie uzasadniony przypadek", co niewątpliwie oznacza drastyczne zaostrenie przez ustawodawcę możliwości umarzania tych należności przez uprawnione stosownie do stadium postępowania organy. W tym zakresie godzi się zauważyć, iż do przyjęcia, iż zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek" pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarczy nawet ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych. Posiadanie dzieci wiąże się z szeregiem obowiązków wynikających z kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, takich jak dostarczanie im pożywienia, ubrania, interesowania się ich edukacją. Tych obowiązków nie można w całości scedować na Państwo. Istota funduszu alimentacyjnego polegała na tym, iż w razie przejściowych kłopotów zobowiązanego spowodowanych sytuacjami życiowymi fundusz w jego zastępstwie wypłacał środki uprawnionemu. Takiego stanu nie można utrzymywać w nieskończoność. Nadto dłużnik był na bieżąco informowany o stanie zaległości względem funduszu alimentacyjnego i w odpowiednim czasie mógł podjąć stosowne kroki do zniwelowania długu, co w przypadku wnioskodawcy nie miało miejsca.

Sąd Okręgowy ustalił, że R. Ł. ma 58 lat. Źródłem jego utrzymania jest renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy w kwocie 854 zł. Ze świadczenia potrącana jest kwota 354 zł z tytułu zaległości alimentacyjnych. Burmistrz Miasta S.

decyzją z 31 maja 2017 r. przyznał R. Ł. na okres od 1 stycznia 2017 r. do 31 maja 2018 r. zasiłek pielęgnacyjny w kwocie 153 zł. Odwołujący jest właścicielem spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego o powierzchni 71,98 m². Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w B. orzeczeniem z 9 maja 2017 r. zaliczył R. Ł. do znacznego stopnia niepełnosprawności.

W ocenie Sądu odwołujący nie wykazał, aby znalazł się w szczególnej sytuacji uzasadniającej umorzenie zaległości publicznoprawnych. Podkreślił, że umorzenie należności z likwidowanego funduszu alimentacyjnego jest zastrzeżone dla sytuacji szczególnie drastycznych, gdy ze względu na wiek, stan zdrowia, inne względy społeczne czy znikome źródło przychodów na utrzymanie, nie jest realnie możliwe wywiązanie się z zobowiązania wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Sytuacja odwołującego jest bardzo trudna. Jednakże sam fakt, iż ma on niewielkie możliwości płatnicze nie uzasadniał umorzenia należności. Zadłużenie R. Ł. powstało na skutek niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego, gdy był on człowiekiem zdrowym i w sile wieku. Pominięcie tych okoliczności i umorzenie zadłużenia byłoby premiowaniem postawy wnioskodawcy. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następuje tylko wówczas, gdy dłużnik nie ma majątku ani dochodów podlegających egzekucji. Z tych względów Sąd Okręgowy uznał, że w rozpoznawanej sprawie nie zachodziła szczególna okoliczność o jakiej mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych i odmówił umorzenia zadłużenia R. Ł., i na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. odwołanie oddalił.

Apelację od powyższego wyroku złożył R. Ł.. Podnosząc szereg pozamerytorycznych argumentów domagał się umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Organ rentowy wniósł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna, nie zawiera bowiem argumentów, które mogłyby skutkować zmianą rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy rozpoznając niniejszą sprawę prawidłowo ustalił stan faktyczny oraz dokonał właściwej oceny prawnej spornej okoliczności. Właściwie ocenił zebrany materiał dowodowy.

Skarżący nie przywołał w apelacji żadnych konkretnych zarzutów odnoszących się do meritum sprawy, a jedynie podniósł argumenty ogólnikowe, dotyczące naruszenia bliżej niesprecyzowanych przepisów prawa, podniósł, że wystąpiły błędy proceduralne, „falszywa retoryka interpelacji przepisów określonych prawem”, niewłaściwe gospodarowanie środkami publicznymi. Argumenty takie nie mogą świadczyć o błędnej ocenie materiału dowodowego sprawy i nie przemawiają za uwzględnieniem żądań skarżącego w zakresie umorzenia należności z likwidowanego funduszu alimentacyjnego, do tego bowiem wymagane jest zaistnienie okoliczności wskazanych w ustawie.

Poza sporem pozostaje, że R. Ł. jest dłużnikiem likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu zobowiązań alimentacyjnych w łącznej kwocie 8.649,89 zł oraz, że Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmówił ich umorzenia i prawidłowość tej decyzji potwierdził Sąd pierwszej instancji. Skarżący ma 58 lat. Źródłem jego utrzymania jest renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy w wysokości 854 zł. Ze świadczenia potrącana jest kwota 354 zł z tytułu zaległości alimentacyjnych. Burmistrz Miasta S. decyzją z 31 maja 2017 r. przyznał R. Ł. na okres od 1 stycznia 2017 r. do 31 maja 2018 r. zasiłek pielęgnacyjny w wysokości 153 zł. Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w B. orzeczeniem z 9 maja 2017 r. zaliczył R. Ł. do znacznego stopnia niepełnosprawności. Z przedstawionych przez R. Ł. dokumentów medycznych wynika, że jest osobą schorowaną. Przeżył udar mózgu, zabieg ablacji, z powodu częstoskurczu nadkomorowego a obecnie kontynuuje leczenie onkologiczne z powodu Ca jelita grubego. Jest właścicielem spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego o powierzchni 71,98 m².

Wobec przedstawionych wyżej okoliczności faktycznych nie można zgodzić się ze skarżącym, iż zachodziły przesłanki do umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, w świetle przepisu prawa materialnego jakim jest art. 68 ust. 1 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Zgodnie z jego treścią w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu. Przepis ten nie wymienia enumeratywnie przypadków „szczególnie uzasadnionych” stanowiących podstawę umorzenia należności, a jedynie ogólnie odnosi się do sytuacji zdrowotnej lub rodzinnej osoby zobowiązanej, którą Sąd ma za zadanie wszechstronnie ocenić. W oparciu o utrwaloną linię orzeczniczą należy stwierdzić, że art. 68 ust. 1 ustawy ma zastosowanie w wyjątkowych sytuacjach, gdy zobowiązany wobec funduszu alimentacyjnego wykaże, że uiszczenie należności nie jest możliwe, a zapłacenie zaległych należności wobec funduszu spowodowałoby dla dłużnika i jego rodziny zbyt ciężkie skutki, takie jak niedostatek, brak możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Taką wykładnię zaprezentował Sąd Najwyższy w wyroku z 03.02.2010 r., (I UK 270/09, LEX nr 585729) stwierdzając, że szczególnie uzasadnione przypadki, związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe), powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. W wyroku z 10.11.2010 r. (I UK 119/10, LEX nr 686798), Sąd Najwyższy uznał za przypadki szczególnie uzasadnione – okoliczności związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego, niezależne od zobowiązanego alimentacyjnie sytuacje losowe lub nadzwyczajne, które sprawiają, że nie jest on w stanie na bieżąco ani w dającej się przewidzieć perspektywie regulować obarczających go zaległości alimentacyjnych, bez uszczerbku dla jego zdrowia oraz naruszenia innych istotnych dóbr najbliższych członków jego rodziny.

Za Sądem pierwszej instancji należy powtórzyć, że rozstrzygając w przedmiocie umorzenia należności funduszu nie może schodzić z pola widzenia, sama konstrukcja przepisu art. 68 ust.1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, w świetle której zasadą pozostaje, że każdy dłużnik alimentacyjny jest zobowiązany do zwrotu wypłaconych za niego z funduszu świadczeń. Do umorzenia należności nie jest przy tym wystarczające zaistnienie uzasadnionego przypadku lecz musi to być „szczególnie uzasadniony przypadek”, co niewątpliwie oznacza drastyczne zaostrenie przez ustawodawcę możliwości umarzania tych należności przez uprawnione stosownie do stadium postępowania organy. W tym zakresie godzi się zauważyć, iż do przyjęcia, iż zachodzi „szczególnie uzasadniony przypadek” pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza nawet ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17.04.2007 r., III AUa 336/06). Sąd Najwyższy w postanowieniu z 24 września 2012 r. w sprawie I UK 234/12 (Legalis numer 612882) wyraził pogląd, iż w rozumieniu art. 68 ust. 1 ww. ustawy „szczególnie uzasadnione przypadki” związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego, które umożliwiają umorzenie należności zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego to sytuacje nadzwyczajne powstałe w wyniku wypadku losowego, niezależne od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulega takiemu pogorszeniu, że nie jest w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Osoba, na której ciąży obowiązek lub zaległości alimentacyjne nie powinna być w całości zwolniona z tych zobowiązań, jeżeli ma jakiegokolwiek realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego skarżący pomimo, że wykazał, że znajduje się w trudnej sytuacji zdrowotnej, to jednak jego sytuacja materialna pozwala mu dobrowolne opłacenie, czy też na wyegzekwowanie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Ma on realne możliwości spłaty zadłużenia, bowiem posiada majątek i źródła dochodu. Jest właścicielem dużego mieszkania o pow. 71,98 m² (które sam zajmuje) oraz pobiera rentę rolniczą. Na rozprawie apelacyjnej skarżący przedstawił informację Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w S., z której wynika, że na datę

31.03.2018 r. posiada zaległości w opłacaniu czynszu w wysokości 8.065,09 zł (k. 63) oraz nakaz zapłaty z 9 lipca 2018 r. wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim sygn. I Nc 767/18, z którego wynika, że zobowiązany został do zapłacenia na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w S. kwotę 4.372,94 zł (k. 65). Z porównania obu kwot z informacji spółdzielni i nakazu zapłaty wynika, że przez okres trzech miesięcy (od marca do czerwca 2018 r.) skarżący zgromadził środki finansowe na częściowe opłacenie zaległości, bowiem zaległość w opłatach eksploatacyjnych w porównaniu do marca 2018 r., w czerwcu 2018 r. zmniejszyła się o kwotę 3.692,15 zł.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, sama trudna sytuacja zdrowotna zobowiązanego, przy posiadaniu możliwości spłaty zadłużenia, nie jest wystarczającą przesłanką uzasadniającą umorzenie należności funduszu alimentacyjnego, na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Rację ma Sąd pierwszej instancji argumentując za Sądem Najwyższym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 lipca 2013 r., sygn. III UK 12/13, Legalis numer 787666), że bezskuteczność egzekucji alimentów przez wierzyciela alimentacyjnego, która stanowi warunek wypłaty świadczeń przez fundusz alimentacyjny, nie może jednocześnie stanowić podstawy umorzenia należności z tego tytułu wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Oznaczałoby to bowiem, że w każdym przypadku należności alimentacyjne pokryte z funduszu byłyby nie do odzyskania od zobowiązanego do alimentacji.

Uwzględniając zatem okoliczność, że skarżący jako właściciel dużego mieszkania, posiada znaczący majątek oraz, że ma stałe źródło dochodu w postaci renty rolniczej, to należy uznać, że ma on możliwości i perspektywy na uregulowanie zaległości alimentacyjnych.

Należy też dodać, że zobowiązany, który posiada realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych nie powinien być premiowany umorzeniem należności zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu biernej postawy lub bezzasadnego oczekiwania, że jego długi alimentacyjne zostaną umorzone kosztem stron lub innych uczestników systemu ubezpieczeń społecznych z uszczupleniem funduszy tego systemu.

Reasumując powyższe rozważania Sąd Apelacyjny uznał, iż w sprawie nie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek uprawniający do umorzenia zobowiązań wnioskodawcy wobec funduszu alimentacyjnego.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 385 k.p.c. oddalił apelację. O kosztach należnych pełnomocnikowi z urzędu orzekł na podstawie § 15 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z 3.10.2016 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm.).